

КРИМСЬКЕ ПИТАННЯ У ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ (1917 – 1918 РР.)

Грушецький Богдан Павлович

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

e-mail: bodyahist@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6483-8633>

Анотація. У статті розглянуто еволюцію Кримського питання у політиці України протягом революційних подій 1917 – 1918 рр. З'ясовано, що протягом 1917 р. в умовах боротьби України за національну автономію Кримський півострів не розглядався як частина її території (що було відображено у Третьому Універсалі 7 листопада 1917 р.). Однак з проголошенням незалежності України за Четвертим Універсалом 22 січня 1918 р. необхідність контролю над Кримським півостровом перетворилася на важливе безпекове й економічне завдання української влади. Порівняно політику республіканського (Українська Народна Республіка на чолі з Центральною Радою) та гетьманського (Українська Держава на чолі з Павлом Скоропадським) урядів України, зокрема виявлено, що політика гетьманського уряду щодо Криму стала продовженням політики республіканського уряду, проте для досягнення мети використовувалися різні засоби: для республіканського уряду характерний акцент на військових заходах зі встановлення контролю над півостровом (прикладом є похід Кримської групи Армії УНР у травні 1918 р.), тоді як гетьманський уряд надавав перевагу методам економічного тиску (зокрема економічна блокада півострова у липні-вересні 1918 р.). Разом з тим у роботі відзначається, що обидва уряди активно використовували дипломатичні механізми для вирішення кримської проблеми – ключовими партнерами українських дипломатів у переговорах з цього питання були Німеччина (імператор Вільгельм II, міністерство закордонних справ, дипломатичні представництва, військове командування) та кримські органи самоврядування (Кримський крайовий уряд і окремі його міністри), з якими у вересні 1918 р. була узгоджена принципова позиція про входження Кримського півострова до складу України на автономних засадах. Автор робить висновок, що це рішення не було реалізоване на практиці через різку зміну внутрішньо- та зовнішньополітичної ситуації восени 1918 р. після поразки Німеччини в Першій світовій війні та підтримку з боку країн Антанти ідеї «єдиної та неподільної Росії», а Кримський півострів остаточно увійшов до складу України вже у 1954 р.

Ключові слова: Кримський півострів, Українська революція 1917 – 1921 рр., Українська Народна Республіка, Українська Держава, Павло Скоропадський, економічна блокада.

Постановка проблеми. На формування території сучасної України великий вплив мав період її державності і активного етапу національно-визвольної боротьби українського народу протягом 1917 – 1921 рр.. Саме в цей час українці отримали не лише етнографічні, але й адміністративні кордони своєї території. Це було однією з головних умов здобуття суверенітету. Українці вперше у XX ст. здобули незалежність на власних землях з чітко окресленими межами. Україна перетворилась

з культурно-мовної у політико-адміністративну одиницю. Необхідно відзначити, що кордони в цей час лише формувались, тому часто змінювались.

Важливе місце у цьому контексті посідає питання включення Кримського півострова до складу України протягом 1917 – 1918 рр. Від статусу півострова залежали безпекові, зовнішньополітичні й економічні аспекти розвитку Української держави. Необхідно відстежити, як важливість українського контролю над Кримом почала усвідомлюватися суспільством і владою України того часу.

Особливої ваги дослідження цієї проблеми набуває в сучасних умовах російської агресії проти України, яка розпочалася саме зі спроби анексії Кримського півострова у 2014 р. Аналіз політичних здобутків і провалів початку ХХ ст. дозволяє визначити підходи до реінтеграції Криму після його майбутньої деокупації.

Метою цього дослідження є виявлення особливостей трансформації політичного курсу України щодо статусу Кримського півострова протягом 1917 – 1918 рр., а також практичних кроків з його реалізації.

Історіографічний та джерельний огляд. Кримському питанню у політиці України (1917 – 1918 рр.) присвячена низка робіт українських дослідників, зокрема М. Гедіна, І. Гошуляка, С. Громенка, І. Діденко, В. Перепаді, С. Рудька, В. Хвіст. Розглядають його у більш ширших контекстах також П. Гай-Нижник, І. Кузьміна, В. Матвієнко, Р. Пиріг, В. Сергійчук. Особливе місце в цих роботах займає дослідження політичного курсу гетьмана Павла Скоропадського щодо приєднання Кримського півострова до України, зокрема питання економічної блокади півострова у липні-вересні 1918 р. Однак питання еволюції підходів українських урядів щодо статусу півострова розкрито меншою мірою.

Джерельну базу дослідження становлять документи архіву Автономної Республіки Крим (цитати з них опубліковані у попередніх дослідженнях автора), офіційні документи (опубліковані у газеті «Державний вісник», а також збірниках «Українська Центральна Рада» та «Українська Держава», «Українські дипломатичні представництва в Німеччині 1918 – 1922»), матеріали періодичних видань 1918 р. (газети «Відродження», «Нова рада»), мемуари П. Скоропадського, Д. Донцова, Г. Гарін-Михайловського.

Виклад основного матеріалу. З часу формування українських органів влади у 1917 р. їх ставлення до подальшої долі Криму декілька разів змінювалось відповідно до подій, що відбувались як на півострові, так і поза його межами. Після Лютневої революції українці, що склали майже 8,5% населення Криму та були тут третьою за чисельністю нацією, обмежились переважно національно-культурною діяльністю.

Однак після проголошення Третього універсалу Україна взяла курс на підпорядкування собі Чорноморського флоту, що на 65% складався з українців. Хоча Крим, згідно з універсалом, не включався до складу УНР, з огляду на важливість Чорноморського флоту українська влада намагалась поширити свій вплив на півострові. На той час влада України проводила політику, спрямовану на підтримку Директорії кримських татар, яка прагнула створити національно-територіальну автономію на півострові у складі федеративної російської держави.

Четвертий універсал та проголошення незалежності України змінили підходи республіканського уряду щодо Криму. Відтепер було важливо, щоб кримська автономія мала федеративний зв'язок саме з Україною, а не з Москвою. Вже в

проекті умов мирного договору з більшовиками від 14 лютого 1918 р. звучить фраза про «Крим під впливом України» [Українська, 1997, с. 167], про це ж говорили і українські дипломати [Сергійчук, 2013, с. 87]. Звісно, в несприятливих умовах зими 1918 р., коли кримськотатарська Директорія була знищена більшовиками, а українські органи влади відступили з Києва, говорити про практичну реалізацію такого курсу було неможливо.

Шанс на втілення з'явився після початку спільного наступу України та Центральних держав проти Росії. Вже на початку березня 1918 р., визначаючи необхідні урядові заходи після деокупації території України, Рада Народних Міністрів планувала їх поширити по всім містам Таврійської губернії, зокрема в Сімферополі, Севастополі, Ялті та Феодосії [Українська, 1997, с. 175].

Проте публічно питання щодо контролю України над Кримським півостровом на той момент ще не ставилося. Як відзначав Дмитро Донцов, що трактував Крим як невід'ємну частину України та послідовно піднімав це питання в українській пресі, «многі кивали головами на це як на недемократичну єресь. Як на них – повинен був Крим мати право самоозначення. А коли б, виконуючи це право, він віддав би весь півострів, що прилягав до України, з усіма його базами, портами і твердинями в руки якоїсь ворожої нам держави, - тим гірше для нас» [Донцов, 1954, с. 23].

Кримська операція, здійснена українською армією у квітні 1918 р., продемонструвала зміну підходів республіканської влади України щодо статусу півострова. Передбачалося, що кримські татари відповідно до свого права на самовизначення створять за підтримки України «державний організм, зв'язаний з Україною в тісну федерацію» [Хомик, 1918, с. 1]. З цією метою український уряд наприкінці квітня планував на заміну III Універсалу опублікувати новий державний акт про кордони України, у якому Кримський півострів проголошувався б частиною України [Українські, 2012, с. 55]. Українські дипломати одразу ж розпочали відповідні консультації з зацікавленими сторонами, зокрема Османською імперією [Сергійчук, 2013, с. 87-89] та Німеччиною [Українські, 2012, с. 58]. Зокрема 27 квітня 1918 р. українські дипломати офіційно поставили питання перед Німеччиною про суверенітет України над Кримським півостровом [Перепада, 2004, с. 143].

Проте приєднання Криму до України на той момент не входило до планів Німеччини, що завдяки кількісній і якісній перевазі своїх військ домінувала на звільнених від більшовиків територіях. Німецьке командування прагнуло лишити Крим за собою з огляду на його важливе стратегічне становище в усьому Чорноморському регіоні, так само як і в рамках маршрутів проникнення на Близький Схід [Грушецький, 2019, с. 56-57]. В реалізації своїх намірів Німеччина сподівалася на допомогу досить значного німецького населення півострова, що складало 7,4 % від усіх мешканців Криму - майже стільки ж, скільки й українців.

Під тиском українські війська змусили покинути територію півострова, а в Криму під німецьким контролем був сформований Перший Кримський крайовий уряд, який проголосив курс на «збереження самостійності півострова до рішення міжнародного положення його та відновлення законності і порядку».

Не відкидала своїх претензій на півострів і більшовицька Росія. Зокрема після введення німецьких військ до Криму більшовики направили ноту протесту німецькому командуванню. Ця нота була використана німецьким командуванням для того, щоб залишити невизначеність у кримському питанні. Як згадував Дмитро

Донцов, «німці кажуть, що мусять тепер кокетувати з більшовиками. Тому не хочуть дати нам Криму. Тому видумують всяких Сулькевичів, кримських міністрів» [Донцов, 1954, с. 23-24].

Незважаючи на гетьманський переворот 29 квітня 1918 р., курс України на приєднання Криму продовжився. З самого початку свого правління гетьман Павло Скоропадський неодноразово наголошував на необхідності входження Криму до складу України. У цьому питанні він прагнув отримати згоду Німеччини, використовуючи різноманітні методи дипломатичного та економічного характеру.

В еволюції кримського питання ми бачимо тяглість у політиці республіканського та гетьманського урядів України. Не випадково Павло Скоропадський, щойно прийшовши до влади, вже під час перших своїх зустрічей з німецьким послом Альфонсом фон Муммом доводив необхідність входження Криму до складу України [Українська, 2015, с. 22] – це питання на той час вже стояло на порядку денному українсько-німецьких відносин.

У відправленому 10 травня листі до німецького посла Павло Скоропадський детально обґрунтував зацікавленість України у входженні Криму до свого складу. Гетьман наголошував переважно на економічних причинах. По-перше, з Криму Україна отримувала сіль, тютюн, вино та продукцію садівництва. Скоропадський акцентував, що лише тютюну Україна діставала з Криму для переробки на сто мільйонів рублів щорічно. По-друге, Україна була б у змозі відбудувати старі та створити нові курорти на кримському узбережжі. По-третє, гетьман наголошував на важливості кримських портів для чорноморської торгівлі України: «Володіючи Південним берегом Криму, Україна одержала б такі природні порти, як Севастополь і Теодосія. Без Криму Україна була б від Чорного моря відтята, бо вона могла б розпоряджатися тільки одним портом у Миколаєві, бо Одеса давно вже перегружена». Гетьман виступив проти утворення в Криму окремої кримськотатарської держави, оскільки, за його словами, «татари складають не більше 19% кримського населення». Підсумовуючи свої аргументи, гетьман зауважував: «Таким чином, Україна без Криму стати сильною державою не могла б і особливо з економічного боку була б несиальною. Так ненатурально одрізана від моря мусила б Україна обов'язково збільшувати стремління до захоплення цього морського побережжя, а разом з тим повстали б загострені відносини з тією державою, котрій би було передано посідання Кримом» [Українська, 2015, с. 47].

Продовжилася активна робота з кримського питання українського дипломатичного представництва в Німеччині, яке очолив Федір Штейнгель. Крим, як підкреслював Штейнгель, «треба втримати – він потрібен Україні». З цією метою він проводив переговори з урядом Німеччини та її союзниками з Четверного союзу. Одним з його завдань було недопущення офіційного визнання Німеччиною Кримського крайового уряду. Це завдання було виконано, а наприкінці липня у своєму листі він передавав слова німецьких дипломатів: «розмова про Крим може вестися тільки між Німеччиною і Україною, що, власне питання вже вирішено, що Крим наш» [Кузьміна, 2018, с. 222].

Незважаючи на запевнення німців, кримське питання на практиці не вирішувалося. Тож не чекаючи початку переговорів щодо цього питання, українське вище керівництво починає політику, спрямовану на повну політичну та господарську інтеграцію Кримського півострова до Української Держави. У школи,

порти й інші установи півострова присилаються розпорядження і накази з Києва. Рада Міністрів виділила 1 млн. карбованців на утримання Севастопольського порту, зокрема на оплату військовим, адміністрації, першочергові роботи та утримання шпиталів [Державний вісник, 1918, № 15, с. 1-2]. Крім того 300 тис. карбованців на утримання шпиталів у Криму для лікування хворих на туберкульоз (сухоти) [Державний вісник, 1918, № 11, с. 2]. Для підтримки української справи і української орієнтації в Криму, міністерство закордонних справ України надавало кошти на підтримку трьох газет у Криму, які пропагували думку про необхідність приєднання до Української Держави [Хвіст, 2018, с. 46].

З огляду на ворожнечу з боку Кримського крайового уряду та низку неприємних інцидентів, Україна в середині липня 1918 р. оголосила про повне припинення економічних зносин із Кримом, окрім тих, що стосувались розквартированих на півострові німецьких військових. Офіційно був оформлений політичний курс на економічну блокаду. У своєму рішенні 27 липня 1918 р. Рада міністрів України доручала міністру фінансів «звернути найсуворішу увагу на те, щоб жодні продовольчі вантажі з українських портів не вивозилися б до портів кримських, для чого надати йому найширші повноваження щодо митного огляду судів» [Українська, 2015, с. 194]. Гетьман Павло Скоропадський пояснював свої дії таким чином: «Це був крок, можливо, занадто рішучий, проте він приводив Кримський уряд до розуміння, що той напрям, котрий він прийняв, не може дати щастя Криму» [Скоропадський, 1995, с. 263].

Розрив економічних зв'язків з Україною, що здавна були дуже тісними, боляче вдарив по кримському населенню. Крим критично залежав від ввезення українського зерна, оскільки 90 % його сільськогосподарських земель характеризувались недостатнім для успішного ведення сільськогосподарського виробництва зволоженням.

В Криму склалась кризова ситуація. Ціни на продукти вже в першій половині серпня досягли величезних позначок і продовжували нестримно збільшуватись. Такий стан економічних відносин на півострові призводив до протестів проти конфлікту з Українською Державою як з боку місцевого населення, так і службовців. Зокрема московський дипломат Г. Гарін-Михайловський, що перебував тоді в Криму, повідомляв, що в Криму розуміли: «якщо більшовистська хвиля затопить Україну, то Криму буде непереливки. Потрібно було ввійти в якусь угоду з Україною» [Гарин-Михайловский, 2001, с.].

Винятки з блокади видавалися в кожному окремому надзвичайному випадку. Зокрема 28 серпня 1918 р. Рада міністрів України надала дозвіл на вивезення Феодосійською земською управою хімічних препаратів, що були необхідні для запобігання цілковитій загибелі місцевих унікальних виноградників [Українська, 2015, с. 254].

До кінця літа 1918 р. загострення конфлікту між українським та кримським урядами не суперечили, а, можливо, навіть сприяли намірам Німеччини щодо контролю над окупованими територіями. Проте невдовзі її позиція різко змінилась на користь України. Справа в тому, що 27 серпня був підписаний Російсько-німецький додатковий протокол до Брест-Литовського мирного договору, відповідно до якого німецькі війська мали бути виведені з усіх територій, що не відносилися до України відповідно до III Універсалу Центральної Ради. Прагнучи залишити Крим у

сфері свого впливу, німецьке командування почало шукати можливості його включення до складу України.

Кримське питання мало вирішитися в Берліні завдяки пошуку спільної позиції між сторонами. Воно зокрема стало важливим предметом німецько-українських переговорів під час візиту до Берліну прем'єр-міністра України Федора Лизогуба 17 серпня 1918 р. [Гай-Нижник, 2018, с. 149]. Важливу роль відіграв офіційний візит Павла Скоропадського до Німеччини на початку вересня 1918 р. У Берліні він зустрівся з Володимиром Татищевим – міністром Кримського крайового уряду. Як зазначав Павло Скоропадський, Татищев «цілковито змінив свої погляди на кримське питання. Він гадав, що злиття Криму з Україною є цілком можливе, але вважав, що це злиття має статися лише після того, як ми скасуємо той бойкот, котрий було нами оголошено кримському урядові. На яких умовах Україна мала з'єднатися з Кримом, у графа Татищева виходило незрозуміло, у всякому разі, моя влада визнавалася. Зважаючи на таку невизначеність, було вирішено, що він зараз же протелеграфує до Криму, пропонуючи вислати депутатів до Києва для з'ясування всіх умов, на яких Крим з'єднався б з Україною. Від нас він просив негайно надіслати телеграму до Києва з вимогою про припинення тієї перерви зносин, яка вже тривала досить довго і, мабуть, завдавала великої шкоди Криму. Таку телеграму я негайно надіслав до Києва Лизогубу» [Скоропадський, 1995, с. 280].

6 вересня 1918 р. начальник Генерального штабу Оберкомандо генерал-лейтенант Вільгельм Гренер звернувся до Федора Лизогуба з телеграмою, в якій запропонував провести переговори між урядом України та Кримським крайовим урядом. А вже 10 вересня кримський уряд погодився на переговори «з питань державного та економічного характеру» [Грушецький, 2021, с. 63-64]. Після цього 18 вересня 1918 р. Рада Міністрів України постановила тимчасово припинити митну війну за умови негайної присилки представників Криму в Київ. Необхідність такої ухвали обґрунтовувалася «рішенням представників Криму вступити з українським урядом у переговори про умови злиття Криму з Україною» та «побажанням населення Криму, яке не може в умовах митної війни реалізувати врожай фруктів та винограду» [Українська, 2015, с.295].

5-12 жовтня в Києві між кримською та українською делегаціями нарешті відбулися переговори. За їх підсумками було вироблено проєкт угоди про входження Криму до складу України на правах широкої автономії, проте відклала остаточне схвалення документу до його ратифікації кримськотатарським Курултаєм [Сергійчук, 2013, с. 111-117]. Однак через кілька тижнів у зв'язку з поразкою Німеччини влада в Криму змінилася. Новостворений Другий кримський крайовий уряд Соломона Крима оголосив курс на «єдину та неподільну Росію» та вступив у відносини з Добровольчою армією Денікіна. Угода про входження Криму до складу України так і не була реалізована на практиці.

Таким чином через низку внутрішньо- та зовнішньополітичних обставин реальний український контроль над Кримом у 1918 р. не був встановлений і обмежився лише кораблями Чорноморського флоту, та й то до кінця 1918 р. [Грушецький, 2021, с. 55-64]. Після захоплення України більшовиками на Кримському півострові було проголошено КАССР, яку включили до складу

Совєтської Росії. Такий неприродний стан зберігався аж до 1954 р., коли півострів врешті решт було повернуто до складу України.

Висновки. Кримське питання у політиці України зазнало значної еволюції протягом 1917 – 1918 рр. Якщо протягом 1917 р. в умовах боротьби України за національну автономію Кримський півострів не розглядався як частина її території (що відображено у Третньому Універсалі), то з проголошенням незалежності на початку 1918 р. необхідність контролю над півостровом перетворилася на важливе безпекове й економічне завдання української влади.

Політика гетьманського уряду щодо Криму стала продовженням політики республіканського уряду, проте для досягнення мети використовувалися різні засоби: для республіканського уряду характерний акцент на військових заходах зі встановлення контролю над півостровом (похід Кримської групи у травні 1918 р.), тоді як гетьманський уряд надавав перевагу методам економічного тиску (економічна блокада півострова у липні-вересні 1918 р.).

Разом з тим обидва уряди активно використовували дипломатичні механізми для вирішення кримської проблеми – ключовими партнерами українських дипломатів у переговорах з цього питання були Німеччина та кримські органи самоврядування (Кримський крайовий уряд), з якими була узгоджена принципова позиція про входження Кримського півострова до складу України на автономних засадах. Проте через різку зміну внутрішньо- та зовнішньополітичної ситуації восени 1918 р. після поразки Німеччини в Першій світовій війні це рішення не було реалізоване на практиці.

Список використаних джерел та літератури

Гай-Нижник П., 2018. Дипломатичні контакти на найвищому рівні між Німецькою імперією та Українською Державою у 1918 р.: персональний вимір. *Україна та Німеччина: міждержавні відносини: збірник наукових праць*. Чернівці: Сіверський центр післядипломної освіти. С. 147-165.

Гарин-Михайловський Г. Н., 2001. Записки: Из истории российского внешнеполитического ведомства (1914-1920 гг.) *Крымский Архив*. № 7. С. 232-251.

Гедін М., 2014. Проблема Криму напередодні та в період гетьманування Павла Скоропадського. *Вісник КНЛУ. Серія Історія, економіка, філософія*. Вип. 19. С. 65-77.

Громенко С., 2021. Скоропадський і Крим. Від протистояння до приєднання. Київ. 352 с.

Грушецький Б., 2021. Гетьманат. Харків. 125 с.

Грушецький Б. П., 2019. Кримський півострів у військово-політичних планах Німеччини в роки Першої світової війни. *Українська дипломатія в добу національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.): історія, проблеми, протиріччя*. Київ. С. 56-57.

Державний вісник, 1918. № 11.

Державний вісник, 1918. № 15.

Діденко І. О., 2021. Боротьба за приєднання Криму як прояв соборницької політики Української Держави (1918 р.) *Соборність як чинник українського державотворення (до 90-річчя Акту злуки): Всеукраїнська наукова конференція*. Київ. С. 183-196.

Донцов Д., 1954. Рік 1918, Київ. Торонто. 128 с.

Кузьміна І., 2018. Українське представництво в Німеччині за часів П. Скоропадського. *Україна та Німеччина: міждержавні відносини: збірник наукових праць*. Чернівці: Сіверський центр післядипломної освіти. С. 218-233.

Матвієнко В. М., 2002. До питання про самовизначення Криму в 1917 – 1918 рр. *Український історичний журнал*. № 5. С. 80-91.

Перепада В., 2004. Вплив Німеччини на реалізацію політики уряду П. Скоропадського щодо Криму (за німецькими документами). *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. Вип. 18. Запоріжжя. С. 142-146.

Рудько С., 2011. Кримська операція військ Центральної Ради. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Вип. 17. С. 134-148.

Сергійчук В., 2013. Український Крим. Вишгород. 310 с.

Скоропадський П., 1995. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). Київ-Філадельфія. 490 с.

Українська Держава (квітень – грудень 1918 року): Документи і матеріали, 2015. Київ. Т. I. 790 с.

Українська Центральна Рада: Документи і матеріали, 1997. Київ. Т. 2. 423 с.

Українські дипломатичні представництва в Німеччині 1918 – 1922: Документи і матеріали, 2012. Київ. 592 с.

Хвіст В., 2019. Вітчизняна дипломатія у боротьбі за Крим у 1918 році. *Українська дипломатія в добу національно-визвольних змагань (1917 – 1921 рр.): історія, проблеми, протиріччя*. Київ. С. 46-47.

Хомик А., 1918. Кримське питання. *Відродження*. № 23. С. 1.

References

Derzhavnyi visnyk [State Gazette], 1918. № 11. [in Ukrainian]

Derzhavnyi visnyk [State Gazette], 1918. № 15. [in Ukrainian]

Didenko I. O., 2021. Borotba za pryiednannia Krymu yak proiav sobornytskoi polityky Ukrainiskoi Derzhavy (1918 r.) [The struggle for the accession of Crimea as a manifestation of the conciliar policy of the Ukrainian State (1918)] *Sobornist yak chynnyk ukrainskoho derzhavotvorennia (do 90-richchia Aktu zluky): Vseukrainska naukova konferentsiia*. Kyiv. S. 183-196. [in Ukrainian]

Dontsov D., 1954. Rik 1918, Kyiv [Year 1918, Kyiv]. Toronto. 128 s. [in Ukrainian]

Garin-Mikhailovskii H. N., 2001. Zapiski: Iz istorii rossiiskogo vneshnepoliticheskogo vedomstva (1914-1920 gg.) [Notes: From the History of the Russian Foreign Ministry (1914-1920)]. *Krymskii Arkhiv*. № 7. S. 232-251. [in Russian]

Hai-Nyzhnyk P., 2018. Dyplomatychni kontakty na naivysshchomu rivni mizh Nimetskoiu imperiieiu ta Ukrainskoiu Derzhavoiu u 1918 r.: personalnyi vymir [Diplomatic contacts at the highest level between the German Empire and the Ukrainian State in 1918: a personal dimension.]. *Ukraina ta Nimechchyna: mizhderzhavni vidnosyny: zbirnyk naukovykh prats*. Chernihiv: Siverskyi tsentr pisliadyplomnoi osvity. S. 147-165. [in Ukrainian]

Hedin M., 2014. Problema Krymu naperedodni ta v period hetmanuvannia Pavla Skoropadskoho [The problem of Crimea on the eve and during the hetmanship of Pavlo Skoropadskyi]. *Visnyk KNU. Seriya Istorii, ekonomika, filosofii*. Vyp. 19. S. 65-77. [in Ukrainian]

Hromenko S., 2021. Skoropadskyi i Krym. Vid protystoiannia do pryiednannia [Skoropadsky and Crimea. From opposition to joining]. Kyiv. 352 s. [in Ukrainian]

Hrushetskyi B. P., 2019. Krymskyi pivostriv u viiskovo-politychnykh planakh Nimechchyny v roky Pershoi svitovoi viiny [The Crimean peninsula in the military and political plans of Germany during the First World War]. *Ukrainska dyplomatiia v dobu natsionalno-vyzvolnykh zmahan (1917–1921 rr.): istoriia, problemy, protyrichchia*. Kyiv. S. 56-57. [in Ukrainian]

Hrushetskyi B., 2021. Hetmanat [Hetmanate]. Kharkiv. 125 s. [in Ukrainian]

Khomyk A., 1918. Krymske pytannia [Crimean question]. *Vidrodzhennia*. № 23. S. 1. [in Ukrainian]

Khvost V., 2019. Vitchyzniana dyplomatiia u borotbi za Krym u 1918 rotsi [Domestic diplomacy in the struggle for Crimea in 1918]. *Ukrainska dyplomatiia v dobu natsionalno-vyzvolnykh zmahan (1917–1921 rr.): istoriia, problemy, protyrichchia*. Kyiv. S. 46-47. [in Ukrainian]

Kuzmina I., 2018. Ukrainske predstavnytstvo v Nimechchyni za chasiv P. Skoropadskoho [The Ukrainian representation in Germany during the time of P. Skoropadskyi]. *Ukraina ta Nimechchyna: mizhderzhavni vidnosyny: zbirnyk naukovykh prats*. Chernihiv: Siverskyi tsentr pisliadyplomnoi osvity. S. 218-233. [in Ukrainian]

Matvienko V. M., 2002. Do pytannia pro samovyznachennia Krymu v 1917 – 1918 rr. [On the question of Crimea's self-determination in 1917-1918]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. № 5. S. 80-91. [in Ukrainian]

Perepadia V., 2004. Vplyv Nimechchyny na realizatsiiu polityky uriadu P. Skoropadskoho shchodo Krymu (za nimetskyimi dokumentamy) [The influence of Germany on the implementation of the policy of

the government of P. Skoropadsky regarding Crimea (according to German documents)]. *Naukovi pratsi istorichnoho fakultetu ZDU*. Vyp. 18. Zaporizhzhia. S. 142-146. [in Ukrainian]

Rudko S., 2011. Krymska operatsiia viisk Tsentralnoi Rady [The Crimean operation of the troops of the Central Rada]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: Istorychni nauky*. Vyp.17. S. 134-148. [in Ukrainian]

Serhiichuk V., 2013. Ukrainskyi Krym [Ukrainian Crimea]. Vyshhorod. 310 s. [in Ukrainian]

Skoropadskyi P., 1995. Spohady (kinets 1917 – hruden 1918) [Memoirs]. Kyiv-Filadelfiia. 490 s. [in Ukrainian]

Ukrainska Derzhava (kviten — hruden 1918 roku): Dokumenty i materialy [Ukrainian State (April - December 1918): Documents and materials], 2015. Kyiv. T. I. 790 s. [in Ukrainian]

Ukrainska Tsentralna Rada: Dokumenty i materialy [Ukrainian Central Rada: Documents and materials], 1997. Kyiv. T. 2. 423 s. [in Ukrainian]

Ukrainski dyplomatychni predstavnytstva v Nimechchyni 1918-1922: Dokumenty i materialy [Ukrainian diplomatic missions in Germany 1918-1922: Documents and materials], 2012. Kyiv. 592 s. [in Ukrainian]

THE CRIMEA QUESTION IN THE POLITICS OF UKRAINE (1917 – 1918)

Bohdan Hrushetskyi

Candidate of Political Sciences,

Associate Professor of the Department of International Relations and Social Sciences,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Abstract. *The article examines the evolution of the Crimean issue in the politics of Ukraine during the revolutionary events of 1917 – 1918. It is revealed that during 1917, in the conditions of Ukraine's struggle for national autonomy, the Crimean Peninsula was not considered as part of its territory (which was reflected in the Third Universal on November 7, 1917). However, with the declaration of Ukraine's independence under the Fourth Universal on January 22, 1918, the need to control the Crimean peninsula turned into an important security and economic task of the Ukrainian government. A comparison of the policies of the republican (Ukrainian People's Republic, headed by the Central Rada) and hetman (Ukrainian State, headed by Pavlo Skoropadskyi) governments of Ukraine revealed, in particular, that the policy of the hetman government towards Crimea was a continuation of the policy of the republican government, but different means were used to achieve the goal: the republican government is characterized by an emphasis on military measures to establish control over the peninsula (an example is the campaign of the Crimean group of the UNR Army in May 1918), while the hetman government preferred methods of economic pressure (in particular, the economic blockade of the peninsula in July-September 1918). At the same time, the work notes that both governments actively used diplomatic mechanisms to solve the Crimean problem - the key partners of Ukrainian diplomats in negotiations on this issue were Germany (Emperor Wilhelm II, the Ministry of Foreign Affairs, diplomatic missions, military command) and Crimean self-government bodies (the Crimean regional government and some of its ministers), with whom in September 1918 a principled position on the inclusion of the Crimean peninsula into Ukraine on an autonomous basis was agreed upon. The author concludes that this decision was not implemented in practice due to a sharp change in the domestic and foreign political situation in the fall of 1918 after the defeat of Germany in the First World War and the support of the Entente countries for the idea of a «united and indivisible Russia», and the Crimean peninsula finally entered of Ukraine already in 1954.*

Key words: Crimean Peninsula, Ukrainian Revolution of 1917 – 1921, Ukrainian People's Republic, Ukrainian State, Pavlo Skoropadskyi, economic blockade.